

Flerpartimotion

Motion till riksdagen: 2014/15:2969

av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD)

Internet som en arena för brott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga åtgärder för att stärka rättsväsendets arbete mot brottslighet på internet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa straffet för grooming.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en särskild bestämmelse i brottsbalken som kriminaliserar s.k. identitetsstöld.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa straffen för bedrägeribrott med systematiska inslag och om behovet av att se över bedrägeribrottets utformning för att säkerställa en god anpassning till it-relaterade brott.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att senast den 1 juni 2015 återkomma till riksdagen med förslag om en ny straffbestämmelse – grovt fordringsbedrägeri – som tar sikte på systematiska fakturabedrägerier.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förtydliga och modernisera brotten olaga hot, ofredande, förtal och förolämpning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka skyddet mot spridning av integritetskänsligt material, med beaktande av grundlagen.

Motivering

Internet är en del av det verkliga livet. Samhället är i dag beroende av internet för att fungera. Det underlättar våra liv men ökar också vår sårbarhet, inte minst när det gäller risken att utsättas för brott. Andelen brott som begås med hjälp av modern teknik ökar ständigt. Rättsväsendet har inte hunnit följa med i utvecklingen. För att möta hoten inom it-området är det viktigt att höja kunskapen om den it-relaterade brottsligheten på hela rättskedjan.

Det är också viktigt att de som bedriver affärsrörelse med hjälp av internet tar sitt ansvar. Betalningen av räkningar via internet fortsätter att öka. Banktransaktioner och handel sker i dag i en helt annan utsträckning via nätet och är en naturlig del av vardagen. Detta ställer nya krav på säkerheten kring betalningstransaktioner.

Vi ser också att internet har blivit en arena för hat, hot och kränkningar. Det är viktigt att poängtera att samma lagar och regler gäller på internet. Det förutsätter bland annat att samhället griper in när överträdelser sker. Ett hot på internet ska hanteras, utredas och lagföras på precis samma sätt som andra hot.

Åtgärder mot bedrägerier/identitetskapningar

I vissa fall av identitetskapningar utnyttjar gärningsmannen den stulna identiteten för att ta lån och/eller göra inköp på kredit från flera olika ställen. Brottsoffret får ägna mycket tid och möda åt att ringa runt till flera olika banker och näringsidkare. Vi vill därför att det tas initiativ till en brottsofferportal dit den drabbade kan vända sig för att anmäla brottet. Efter en anmälan till en brottsofferportal skulle kreditgivarna själva kunna få bära hela risken för brottsliga transaktioner. Ett upprättande av en brottsofferportal bör ske i samarbete mellan branschens olika aktörer.

Att drabbas av en identitetsstöld är en oerhört allvarlig kränkning i den personliga sfären och medför ett stort lidande för den utsatte. Vederbörande kan förlora sin egendom, bli ersättningsskyldig för något denne inte köpt eller begärt lån för. I vissa fall kan det leda till betalningsanmärkningar som försvårar framtida lån eller att den utsatte förlorar allt och måste gå i personlig konkurs om hon eller han inte klarar av att betala tillbaka. Den drabbade kan spärra sin identitet hos kreditupplysningsbolagen men då kan han eller hon inte få nya lån eller krediter så länge spärren kvarstår.

Problem kan även uppstå vid utredning av brottet som den utsatte har drabbats av. Val av rubricering av brott kan leda till att den drabbade inte betraktas som målsägande. Det

medför att denne inte får någon möjlighet att få hjälp från åklagare att utreda saken och att kunna få skadestånd. Han eller hon måste klara av allt själv.

En identitetsstöld får således stora konsekvenser för den drabbade på många olika sätt. Identitetsstölder bör kriminaliseras genom att införa en ny straffbestämmelse mot sådan brottslighet. Det innebär att det ska bli straffbart att olovligen använda någon annans identitetsuppgifter och utge sig för att vara en annan person på ett sätt som drabbar den enskilde. Syftet är att skapa ett bättre skydd mot den allvarliga integritetskränkning det innebär att få sin identitet stulen och den drabbade få bättre möjligheter att ta tillvara sin rätt. Det blir därigenom också lättare att tidigt ingripa mot de kriminella.

Kriminella kan i dag, med hjälp av modern teknik, begå mängder av bedrägerier mot enskilda. Synen på bedrägeribrott med systematiska inslag är inte tillräckligt sträng. Straffen för denna typ av gärningar måste därför skärpas. Dessutom bör bedrägeribrottets utformning ses över för att säkerställa en god anpassning till it-relaterade brott.

Under senare tid har vi sett många fall där gärningsmän beställer och utnyttjar id-kort i andras namn. Det möjliggörs i vissa fall genom att id-korten som beställts plockas upp ur den drabbades brevlåda. Vi vill överväga om det bör ställas högre krav på att få ett nytt id-kort och om det går att utforma id-kort på ett sätt som försvårar för brottslingar att utnyttja dem i någon annans namn. Vi vill också överväga om man bör införa ett krav på att ett foto på innehavaren ska finnas på bankkort.

Olika branscher och branschorganisationer bör uppmuntras att ta ett större ansvar när det gäller säkerheten på internet. Svensk Handels varningslista med företag som skickat så kallade bluffakturor är ett bra exempel på ett sådant ansvarstagande. Liknande varningslistor skulle kunna användas exempelvis för företag som tillämpar oseriösa och medvetet bedrägliga försäljningsmetoder eller företag som på ett föreslaget sätt lämnar erbjudanden eller uppgifter som är vilseledande.

Affärsdrivande verksamheter måste vara försiktiga när de gör transaktioner över internet. Det bör övervägas om brister i näringsidkares kontrollverksamhet – i större utsträckning än i dag – bör leda till sanktioner. Ett exempel är företag som alltför lättvindigt – och utan tillräckliga kontroller för att fastställa identiteten på kunden – låter kunder handla på kredit. Ett annat exempel är hur bankerna kan se till att deras

betalningssystem inte kan kopieras så att kunden av misstag betalar på en sida som ser ut precis som bankens.

Många som felaktigt påstås ha en skuld är oroliga för att hamna i ett betalningsregister vilket kan försvåra framtida affärer. Detta utnyttjas av vissa företag. Vi vill överväga om kreditupplysningslagen bör ändras så att kreditupplysningar på näringsidkare inte omfattar sådana skulder som inte blivit fastslagna av domstol eller Kronofogdemyndigheten. Samma regel gäller redan i dag för fysiska personer som inte är näringsidkare.

Förekomsten av bluffakturor har blivit ett samhällsproblem i och med att det rör sig om omfattande utskick som ofta görs inom ramen för en organiserad verksamhet. En ensam gärningsman eller en grupp av gärningsmän kan med hjälp av modern teknik snabbt skicka ut bluffakturor som tillsammans avser miljonbelopp. Från de drabbades perspektiv är det svårt att hävda att det rör sig om grova brott eftersom varje bluffaktura som skickas ut i regel avser ett relativt litet belopp. Den tidigare alliansregeringen gav därför uppdraget till en utredning att se över bestämmelserna om det straffrättsliga skyddet för egendom (Egendomsskyddsutredningen). En central del i utredningens uppdrag var att se över lagstiftningen när det gäller fakturabedrägerier.

Systematiska bedrägerier, i synnerhet de som begås med hjälp av bluffakturor eller liknande förfaranden, vållar stora problem i rättstillämpningen. Svårigheterna har framför allt att göra med att bedrägeribestämmelsen inte är avpassad för omfattande systematiska förfaranden. Oavsett hur många personer som har vilseletts att betala en summa pengar är utgångspunkten att åklagaren måste styrka att var och en av dem har vilseletts beträffande varje faktura.

Det krävs därför omfattande resurser för att utreda brotten och lagföra gärningsmännen. Om åtalet av resursskäl begränsas i för stor omfattning riskerar det att påverka åklagarens möjligheter att bevisa systematiken i brottsligheten. Det hot mot samhället som vissa systematiska bedrägerier utgör kan inte i tillräcklig utsträckning beaktas om förfarandet delas upp efter antal vilseledda personer och effekterna av förfarandet bedöms separat för varje faktura.

Vi föreslår därför en ny straffbestämmelse, som tar sikte på systematiska fakturabedrägerier. Brottet ska bara finnas i en grov form och benämnas grovt fordringsbedrägeri.

Straffansvaret ska omfatta betalningsuppmaningar och liknande meddelanden som i vilseledande syfte riktas till en vidare krets av mottagare. Förfarandet ska totalt avse betydande värde. För straffansvar ska det vara tillräckligt att meddelandena har riktats; de behöver inte ha kommit fram och inte heller ha mottagits av den som meddelandet har riktats till. Därigenom åstadkoms en bevislättning, eftersom det inte längre blir nödvändigt att höra varje person som kan ha vilseletts av betalningsuppmaningen. Bestämmelsen kommer därmed att leda till resursbesparingar vid såväl utredning av brotten som vid lagföring.

Vi föreslår att även försök och förberedelse till grovt fordringsbedrägeri kriminaliseras. Skälet är att det finns situationer där det framstår som befogat att kunna ingripa mot brotten på ett tidigt stadium, t.ex. redan innan den som förberett ett utskick av bluffakturor har hunnit skicka dem.

Grovt fordringsbedrägeri bör ha samma straffskala som den grova formen av de centrala förmögenhetsbrotten, dvs. fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag senast den 1 juni 2015.

En närvarande polis även på internet

Samtliga polismän måste kunna utreda enklare former av it-relaterad brottslighet. Samtidigt pågår det en teknikutveckling som innebär att tekniken blir alltmer avancerad. Vi vill därför inrätta ett nationellt it-brottscenter – helpdesk – som kan utreda de mest avancerade brotten och bistå andra polisenheter med expertkompetens.

Polisen ska finnas där medborgarna finns. På samma sätt som att poliser patrullerar på gator och torg behöver också polisen bli mer synlig på nätet. Vi vill därför öka polisens närvaro på internet. Det ska exempelvis vara enkelt att kontakta polisen via internet, att få information och hjälp att fylla i en brottsanmälan och/eller att skicka in eventuell bevisning digitalt.

Modernisera straffbestämmelserna mot näthat

Det finns anledning att överväga om de nuvarande straffbestämmelserna i alla delar träffar de beteenden som bör vara straffbara. Detta gäller inte minst med hänsyn till att den moderna tekniken har gjort det möjligt med beteenden som inte kunde förutses när straffbestämmelserna kom till. Exempelvis är bestämmelserna om olaga hot och ofredande ålderdomligt utformade och de har dessutom fått en relativt snäv avgränsning

i praxis. Det bör därför övervägas om strafflagstiftningen bör ändras för att bättre än i dag träffa och motverka det som bör vara straffbart, såväl när det sker på internet som annars. I det sammanhanget bör det övervägas om det finns behov av en ny brottsrubricering som kriminaliserar kränkningar på internet som inte fångas upp av dagens lagstiftning på ett tillräckligt sätt. Det kan bland annat handla om spridning av kränkande fotografier eller angrepp, såsom förolämpningar och ofredande, riktade mot en person i ett sammanhang av flera likartade angrepp från andra personer.

Den tekniska utvecklingen har medfört att hot och andra former av allvarliga kränkningar av den personliga integriteten tagit nya former. Samtidigt har skyddet för den personliga integriteten stärkts i andra sammanhang.

Alliansen tillsatte i regeringsställning en utredning, Ett modernt och starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten (dir 2014:74), som ska se över lagstiftningen. Vi anser att det finns goda skäl för en bred översyn av det straffrättsliga skyddet för enskildas personliga integritet, utanför det grundlagsskyddade området, särskilt när det gäller hot och andra kränkningar på nätet. Skyddet mot spridning av integritetskänsligt material, exempelvis så kallad hämndporr, behöver också, med beaktande av grundlagen, stärkas.

Skolan behöver bli bättre på att undervisa eleverna inte bara om nyttan utan också om de skador och risker som finns med internet och vilket eget ansvar man har och vilka konsekvenser olika beteenden kan få. Även hot och trakasserier på internet är brottsliga och ska polisanmälas.

Kompetensen hos rättsväsendet när det gäller anmälningar om förtal och andra liknande kränkningar på nätet bör ses över. Rättsväsendet bör dessutom se över den service som erbjuds medborgare som vill tillvarata sin rätt och exempelvis väcka ett enskilt åtal på grund av ärekränkning. Det handlar bland annat om att ha god information, bland annat tillgänglig på internet, men också att tillhandahålla relevanta mallar och blanketter som den rättssökande allmänheten kan använda sig av.

Åtgärder mot grooming/sexuellt utnyttjande

Det har gått tre år sedan det blev straffbart att söka kontakt med barn på nätet med syfte att utnyttja dem sexuellt, så kallad grooming. Groominglagen har inte fått något genomslag i rättstillämpningen (Brå rapport 2013:14). Samtidigt pågår kontaktförsök på internet. En skärpning av lagstiftningen bör därför övervägas.

Fler goda krafter bör finnas på internet. Vi vill därför uppmuntra initiativ som skapar en större sådan närvaro.

Beatrice Ask (M)

Johan Hedin (C)

Johan Pehrson (FP)

Andreas Carlson (KD)